

Adalet.az məşhur filosof Bertrand Russellin esssesini təqdim edir.

(əvvəli ötən sayımızda)

Bunun nəticəsi də, alqışlar yerinə iztehzə, uğursuzluq və xəyal qırıqlığıdır. Bu halı romanlarında, qəhrəmanının simasında özünü idealizə edən yazıçılara da aid etmək olar. Hər hansı bir işdə ciddi uğur qazanmaq, o işi əmələ gətirən ləvazimata, materiala qarşı duyulan həqiqi marağa bağlıdır.

Siyasətçilərin uğur qazanmalarının əsas səbəbi, özünəvurğunluğun yerinə ictimai maraqları və uğrunda mübarizə aparılan, müdafiə edilən dəyərləri qoymalarıyla əlaqədirdi. Təkcə özünü maraqlanan insan heyranlığa dəyməz və ona kimsə heyran olmaz. Buna görə də, dünyadakı işgücü dünyanı özünə heyran etmək olan bir insanın bu məqsədə çatmaq ehtimalı yoxdur.

Çatsa belə dolğun şəkildə xoşbəxt olmayacaq, çünki insanlar instinktiv olaraq heç bir zaman tamamilə eqoist olmurlar, bu mənada, özünə vurğun olan şəxs, bu yolu seçməklə özünü süni şəkildə məhdudlaşdırır. İbtidai insanlar yaxşı ovçu olmaqla fəxr edirdilər, ancaq ov dalınca qaçmaqdan da zövq alırdılar. Özündənrazılıq bəlli bir nöqtədən sonra işdən alınan həzzi də öldürür, bunun nəticəsində də can sıxıntısına və vecsizliyə yol açır. Özünübəyənmişliyin qaynağı adətən çəkin-gənlik və sıxılqanlıqdır: bundan qurtulmağın çarəsisə, özünə hörmətin artmasıdır. Amma bu qurtuluş da, yalnız xarici maraqlarla məşğul olarkən və uğura çatarkən əldə edilir.

Megaloman (özünü böyük görmək xəstəliyi) sevimli olmaqdan çox güclü olmaq, sevilen deyil, qorxulan olmaq istəyir və bu mənada özünəvurğun tipdən fərqlənir. Özünü böyük görmək istəyən bir çox dəli var; adı tarixə düşmüş böyük adamların bir çoxu da özünü böyük görmək xəstəliyinə düşər olmuşdular. Hakimiyyət hərisliyi, eynilə qürur kimi, insan təbiətinin güclü xassəsidir və bəlli dərəcəyə qədər başadüşüləndi, ancaq həddi keçdikdə və gerçəklikdən deyil, xəyalpərəstlikdən qaynaqlandıqda üzücü hala çevrilir. İnsanı bədbəxtliyə, səfehliyə sürükləyir. Özünü kral sayan dəli xoşbəxtədir, ancaq ağılı başında olan kimsə belə bir xoşbəxtliyə qibtə etməz.

Böyük İsgəndər, xəyallarını gerçəkləşdirəcək qabiliyyətlərə malik olmaqla birlikdə, psixoanaliz baxımından megaloman idi. Xəyallarını reallaşdırdıqca daha böyük, əldə edilməsi çətin xəyallar qurmağa başladı.

Tanıdığımız fəthlər arasında ən görkəmli olunca özünün Tanrı olduğuna inanmağa başladı. Görəsən o, xoşbəxt insan idimi?

Sərxoşluğu, çılgın hiddəti, qadınlara qarşı soyuqluğu, tanrılıq iddiası da göstərir ki, xoşbəxt deyildi. İnsan təbiətinin digər xassələrinin zərərinə, yeganə cəhətin işlənilib inkişaf etdirilməsindən, ya da insanları şəxsi yüksəliş üçün xammaddə, vasitə kimi görməkdən həqiqi, səmimi bir keyf duymaq mümkün deyil. İstər dəlidə təzahür etsin, istər ağıllı-başlı bir insanda, özünü böyük görmək, nə zamansa hədsiz alçaldırmanın nəticəsidir. Napoleon mək-

Sərxoşluq keçici intihardır...

təb vaxtı, sinif yoldaşları arasında aşağılanma sıxıntısı yaşamışdı, çünki dostları varlı-hallı ailələrin uşaqlarıydı, özü isə yoxsul bir şagird. Mühacirlərin yurda qayıtmaqlarına izin verdikdən sonra, keçmiş məktəb yoldaşlarının onun qarşısında əyilmələrindən çox xoşlanmışdı. Nə böyük xoşbəxtlik!

Amma bu hadisə onun qəlbində, çar qarşısında da eyni könülxoşluğunu yaşamaq istəyinin yaranmasına yol açdı, bu da onu sonda Müqəddəs Yelena adasına apardı. Heç bir insanın gücü sərhədsiz deyil, buna görə də doymaz olanlar, əvvəla, axır aş bilməyəcəkləri əngəllərlə qarşılaşacaqlar.

Bunun belə olmayacağını ancaq hansısa dəli dərk eləməz və əgər belə bir dəli yüksək statusa sahibdisə, bu həqiqəti ona söyləyənləri həbs də edər, öldürər də. Bu məqamda siyasi basqıyla psixoloji basqı əl-ələ yeriir.

Və harda ki, psixoloji basqı var, orada xoşbəxtlik yoxdur. Ölçülü güc xoşbəxtliyi artırma bilər, ancaq məqsəd kimi mənimsənsə, xaricimizdə olmasa da daxilimizdə mütləq fəlakətə yol açacaq.

Sərxoşluq keçici intihardır...

Gördük ki, özünü bədbəxt hiss edənlərin psixoloji səbəbləri xeyli və çeşiddir. Tipik bədbəxt adam, gənc olarkən könül doyumundan məhrum buraxılmış, doymadığı bu nəsəni digər zövq bəşimlərindən daha önəmli saymağa başlamış, beləcə həyatına təkərəfli istiqamət vermiş, eyni zamanda da həmin zövqə çatmaq üçün zəhmət çəkmək yerinə bütün diqqətini doymaq üzərində toplamışdır. Günümüzdə bu durumun daha inkişaf etmiş formaları yayğındır.

Buna görə də belə insan özünü elə çarəsiz hiss edir ki, özünü, könül zövqü tapmaq yerinə, bu çatışmazlığını unutmaq üçün əyləncəyə yönəldir; özünü "eyş-iş-rət"ə buraxır. Yəni, daha məsuliyyətsiz yaşayaraq, həyatı qatlanacaq vəziyyətə gətirmək istəyir. Məsələn, sərxoşluq keçici intihardır, bir müddətlik bədbəxtliyi unutmaqdır. Özünü böyük görənə özünəvurğun insan, xoşbəxtliyə qovuşmaq üçün hər halda bir yol tapıblar, onlar hələ də xoşbəxtliyin mümkünlüyünə inanırlar, ancaq nə olursa-olsun sərxoş olmaq istəyən insan, unutmaqdan başqa xilas yolunun olacağına inanmır. Onun durumunda olan adam ilk öncə, xoşbəxtliyin qibtə olunacaq məqam olduğuna özünü inandırmalıdır.

Bədbəxt olanlar, eynilə rahat yata bilməyənlər kimi, öz bədbəxtlikləriylə qürurlanırlar. Bunların qüruru quyrugunu itirən tülkünün vəziyyətinə bənzəyir; əgər belədisə, xəstəliyin müalicəsi yenidən quyrug böyütməyin yolunu göstərməklə mümkündür.

Mən inanıram ki, necə xoşbəxt olacağıni bilən insanların çox cüzi hissəsi, bədbəxt qalmaq istəyər.

Belə insanlar yoxdur demək istəmirəm, belə insanlar var, ancaq sayları əhəmiyyətsiz dərəcədə azdır. Buna görə də, oxucularımın bədbəxt deyil, xoşbəxt olmaq istədiklərini düşünürəm. Bu istəklərini gerçəkləşdirməyə yardımçı olacağam, ya yox, bilmirəm, ancaq nə olursa-olsun heç olmasa bir dəfə cəhd etməyin zərəri olmaz.